

Список літератури

1. Про зовнішньоекономічну діяльність [Текст] : закон України : [від 16.04.91 р.] // Українська митниця : Довідник. – К. : Лібра, 1993 – 67 с.

2. Дацків, Р. М. Транскордонні економічні зв'язки Карпатського Євро-регіону та їх ефективність [Текст] / Р. М. Дацків // Автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.05.01 / Українська академія зовнішньої торгівлі. – К., 1999. – 20 с.

3. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера [Текст] / За ред. Р. Дяківа. – К. : 2007. – 703 с.

4. Паска, І. М. Організація і економічна ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК [Текст] : Автореф. дис. канд. екон. наук : 08.07.02 / І.М. Паска / Миколаївська держ. аграрна академія. — Миколаїв, 2007. – 24 с.

5. Філатова, Г. О. Теоретичні засади щодо визначення категорії «ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємства» [Текст] / Г. О. Філатова // Українська наука: сучасне, минуле, сьогодні. – Вип. 6. – Тернопіль : Підручники&посібники, 2003. – С. 320–325.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.

© Н.О. Лукіяничук, І.О. Гладій, О.О. Чебан, 2009.

УДК 339.13.024(477):339.52

О.В. Кот, канд. екон. наук

Т.В. Шгаль, канд. екон. наук

К.С. Лобода

ВПЛИВ ТПП НА УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВСТУПУ ДО СОТ

Розглянуто вплив Торгово-промислових палат (ТПП) на удосконалення зовнішньоторговельної стратегії в умовах вступу України до СОТ.

Рассмотрено влияние Торгово-промышленных палат (ТПП) на усовершенствование внешнеэкономической стратегии в условиях вступления Украины в ВТО.

In the article influence of Commercial and industrial chambers on improvement of the foreign trade strategy in the conditions of the introduction of Ukraine into the WTO is considered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний економічний курс України на європейську інтеграцію та приєднання її до міжнародних структур з метою трансформації стандартів економічної діяльності, наближення їх до європейських та підготовки для подальшого вступу до ЄС, сприяло виникненню широкого кола питань щодо пріоритетів діяльності в умовах членства країни в СОТ. Вступ до біз-

нес асоціацій, переваги та недоліки членства у них, стимулювання державою їх функціонування, нові завдання у реалізації можливостей національного бізнесу в рамках процедур СОТ, досягнення спільних інтересів на міжнародних ринках – набувають особливого значення та обумовлюють актуальність поставлених завдань в умовах вступу України до СОТ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зовнішньоторговельної політики в умовах вступу України до СОТ є об'єктом досліджень вітчизняних і зарубіжних економістів та науковців, таких як І.Л. Гурняк, Л. Вірван, К. Г. Кейданський, О. В. Щербина та ін.

Мета та завдання статті є вивчення ролі Торгово-промислових палат в системі зовнішньоекономічних зв'язків в умовах вступу України до СОТ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні зовнішньоторговельні зв'язки характеризуються посиленням глобалізації зовнішньої торгівлі як за рівнем розвитку країн, так і за регіональною ознакою. Менш розвинені країни прагнуть до розширення внутрішньорегіональних зв'язків з метою пошуку ринків збуту для товарів, неконкурентоспроможних на ринках розвинених країн. Одночасно діяльність ТНК країн, що розташовані на території менш розвинених країн, веде до зростання коопераційних і торговельних зв'язків між державами з різним економічним розвитком. Тобто, зовнішня торгівля країн з розвинутою економічною системою здійснюється не тільки в їх межах. Вони імпортують товари з нових індустріальних країн і зберігають досить велику частку імпорту з країн, що розвиваються, а також з держав із перехідною економікою. Таким чином, тенденція до розширення внутрішньорегіональних зв'язків спостерігається скоріше не в групі країн, однорідних за рівнем розвитку, а у групах, що об'єднуються на основі територіального принципу.

З приводу цього, ми вважаємо доцільним розглянути шляхи оптимізації зовнішньоторговельної стратегії України з огляду функціонування в СОТ.

У ході реформування і системної трансформації національної економіки України вже відбулися певні реформи у напрямку її відкритості для зовнішніх ринків, зокрема на основі суперечливої взаємодії протекціонізму і лібералізації зовнішньої торгівлі, як важливого елементу структурної перебудови економіки.

Досить коротка історія розвитку зовнішньої торгівлі України продемонструвала як позитивні, так і негативні наслідки впровадження механізму вільної торгівлі. Як позитивні наслідки слід відзначити:

– збільшення обсягів експорту навіть в умовах скорочення національного виробництва;

– відкриття виходу на нові ринки для українських товарів;

– суттєве розширення кола національних експортерів, які формували умови для виникнення елементів конкуренції в експортній діяльності у разі самостійного здійснення експортно-імпортних операцій.

Але від'ємний результат дуже швидкої лібералізації зовнішньої торгівлі значною мірою поглинув позитивні чинники. Це, насамперед:

– низька ефективність зовнішньоторговельних операцій;

– небезпечний рівень неповернення валютного виторгу;

– відсутність змін у структурі українського експорту.

Саме несприятлива галузева структура економіки України, яка проявилась у спеціалізації країни як сировинного напівфабрикатного регіону, є головною причиною неефективної структури експорту (80% експорту – це сировина та напівфабрикати) [8].

Сьогодні, враховуючи сучасні тенденції світової торгівлі, комплексна протекціоністська політика повинна включати, по-перше, реалізацію системи заходів щодо зміцнення національної товаровиробничої конкурентоспроможності шляхом активного інвестування в модернізацію і технічну реконструкцію виробництва; по-друге, здійснення масштабної державної програми з розвитку вітчизняного експорту і просування виробничих товарів на світові ринки, що ґрунтується на діяльності Торгово-промислових палат різних за організаційно-структурним рівнем.

З набуттям членства в СОТ Україна переживає непростий період адаптації до нових вимог у торговельно-економічній, інвестиційній, податковій, митній сферах. Водночас, порушення макростабільності на зовнішніх ринках відчутно впливає на внутрішні процеси у державі, економіка якої проходить нині своєрідний тест на зрілість в умовах світової фінансової кризи.

У цій ситуації ТПП України й регіональні палати як престижні об'єднання національних виробників товарів і послуг виступають за якнайшвидше вирішення назрілих економічних і соціальних проблем, готові й надалі у повній мірі виконувати свої законодавчо визначені функції, тісно співпрацюючи з державними органами й підприємницькими структурам заради піднесення національної економіки.

Беззастережною перевагою діючої системи торгово-промислових палат в Україні залишається поєднання їх представницьких функцій як виразників інтересів підприємств – членів палати з широким діапазоном професійних послуг, призначених для задоволення потреб підприємств.

Проте об'єктивні причини зобов'язують торгово-промислові палати порушувати на різних рівнях питання щодо законодавчого забезпечення їх подальшого повноцінного функціонування.

Насамперед ідеться про недоцільність з точки зору інтересів суспільства і держави можливої зміни законодавцем порядку видачі сертифікатів походження товарів, суб'єктом засвідчення яких згідно із Законом України "Про торгово-промислові палати в Україні" є ТПП України та регіональні ТПП.

Завдання торгово-промислових палат [1]:

- сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, експорту українських товарів і послуг, подання практичної допомоги підприємцям у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, освоєнні нових форм співробітництва;

- представлення інтересів членів палати з питань господарської діяльності як в Україні, так і за її межами;

- організація взаємодії між суб'єктами підприємницької діяльності, координація їх взаємовідносин з державою в особі її органів;

- участь в організації в Україні та за кордоном професійного навчання і стажування фахівців – громадян України з питань підприємництва, розвитку конкуренції, а також у розробленні та реалізації державних і міждержавних програм у цій галузі;

- надання довідково-інформаційних послуг, основних відомостей, що не є комерційною таємницею, про діяльність українських підприємств і підприємств зарубіжних країн згідно з національним законодавством;

- сприяння в організації інфраструктури інформаційного обслуговування підприємництва;

- надання послуг для здійснення комерційної діяльності іноземним фірмам та організаціям;

- встановлення і розвиток зв'язків з іноземними підприємцями, а також організаціями, що об'єднують або представляють їх, участь у роботі міжнародних неурядових організацій та інших спільних організацій;

- сприяння розвитку торгових та інших чесних звичаїв у підприємницькій діяльності, участь у розробленні правил професійної етики у конкуренції для різних сфер підприємницької діяльності, галузей економіки, спілок та об'єднань підприємців;

- виконання інших завдань, передбачених її статутом.

Реалізація таких напрямів передбачає радикальні зміни у визначенні зовнішньоторговельної стратегії на сучасному етапі системної трансформації України: перехід від зовні орієнтованої стратегії, наці-

леної на максимальну відкритість економіки, до внутрішньо орієнтованої зовнішньоторговельної стратегії; здійснення поступальної гармонізації національного зовнішньоекономічного законодавства з вимогами і нормами Світової організації торгівлі [2; 4].

У зв'язку з цим визначено широке коло сфер співробітництва між Європейським Союзом і Україною. Всеосяжною метою такого співробітництва є підтримка процесу реформування економіки та відновлення і постійний розвиток української економіки, а також допомога у вирішенні соціальних та екологічних проблем (табл.).

Таблиця – Міжнародне економічне співробітництво ТПП

Послуга	Виконавець
1	2
<ul style="list-style-type: none"> – Організація ділових місій українських підприємців в зарубіжні країни – Організація участі представників ділових кіл України в роботі симпозіумів, конференцій і форумів, що проводяться за кордоном – Запрошення і прийом в Україні ділових іноземних делегацій і окремих підприємців – Організація бізнес-форумів, зустрічей і переговорів представників українських підприємств із зарубіжними підприємцями, що перебувають в Україні, з питань співпраці – Організація і проведення презентацій іноземних фірм в Україні 	Управління міжнародних економічних зв'язків
<ul style="list-style-type: none"> – Пошук і реалізація програм міжнародної співпраці по розміщенню замовлень на виготовлення продукції на українських підприємствах для її подальшого експорту в країни Європейського Союзу, з підтримки жіночого підприємництва і тому подібне 	Управління міжнародних програм і економічних досліджень
<ul style="list-style-type: none"> – Пошук, відбір партнерів для реалізації різних видів і форм ділової зовнішньоекономічної співпраці (торгівля, СП, кооперація і так далі) шляхом обробки і активного розповсюдження ділових пропозицій і запитів українських і зарубіжних фірм 	Управління інформації
<ul style="list-style-type: none"> – Організація відвідин українськими фахівцями виставок і ярмарків, що проводяться за кордоном – Відділ організації участі фахівців у зарубіжних виставках 	Відділ організації участі спеціалістів у закордонних виставках

Від 2000 до 2005 року торговельно-промисловими палатами проведено в Україні близько 400 виставок. Тільки центральною палатою організовано 120 таких заходів. Зважаючи на економічний стан у державі, палати надають послуги членам ТПП України, які беруть участь у виставках, на пільгових засадах. Вартість участі в експозиціях за кордоном, яку пропонує ТПП України, нижча порівняно з тим, що пропонує решта українських організаторів, на 35...40%. У Києві, в центрі міста, Торговельно-промислова палата України має 1700 кв. м власних закритих виставкових площ.

Головним інструментом Європейського Союзу для фінансування економічного співробітництва є програма технічної допомоги TACIS. Європейський Союз та його держави-члени відіграють значну роль у наданні фінансової та технічної допомоги Україні: Європейський Союз є найбільшим донором безвідплатних фінансувань і другим найбільшим після Росії двостороннім надавачем кредитів. Програма TACIS – це ініціатива Європейського Союзу для країн СНД і Монголії, що має на меті прискорення розвитку гармонійних і міцних політичних та економічних зв'язків між Європейським Союзом і країнами-партнерами. Завданням програми є сприяння розвитку в країнах-партнерах політичних та економічних інститутів, скерованих на підтримку відкритого ринкового громадянського суспільства, заснованого на політичних свободах та економічному процвітанні [5].

Гарантією успіху на міжнародних ринках сьогодні є продаж наукомісткої продукції, організацію якого забезпечують ТПП різних країн. Очевидно, що широке відкриття внутрішнього ринку України в період системної трансформації не сприяло створенню ефективного конкурентного середовища. Але поза політикою відкритої економіки і використання переваг міжнародного розподілу праці – неможливо модернізувати економіку і здійснити якісний стрибок в інформаційне суспільство. Тому найважливішим етапом України на шляху геоелектронічної інтеграції є вступ до СОТ. Приєднання до СОТ, сьогодні, розглядається як закономірний крок і обіцяє наступні вигоди для України, такі як:

- вихід в міжнародний правовий простір і отримання захисту вітчизняних виробників на основі норм і правил СОТ;
- доступ до механізму вирішення торгових суперечок в межах СОТ;
- приведення українського законодавства і практики зовнішньоторговельної діяльності у відповідність з міжнародними правилами регулювання торгівлі;

– розширення доступу вітчизняних підприємств до зовнішніх ринків унаслідок створення більш сприятливих умов для інвестиційної співпраці;

– безпосередня участь у подальшій розробці норм, що регулюють міжнародну торгівлю [6].

До повної готовності до умов СОТ Україні поки що далеко. Такої ж думки були учасники засідання Комітету підприємців базових галузей промисловості при ТПП України, які розглянули питання адаптації вітчизняних промислових підприємств в умовах відкритої економіки після приєднання України до Світової організації торгівлі.

У цій справі є ще чимало упущень і недоліків. Для їх усунення потрібно вжити конкретні заходи (вони вже направлені на розгляд Кабінету Міністрів України). Насамперед необхідно переглянути та розробити нові галузеві стратегії розвитку в умовах відкритої економіки. Визначити і затвердити на державному рівні систему науково обґрунтованих індикаторів економічної безпеки та запровадити постійний їх моніторинг. Для керівників підприємств різних галузей доцільно було б розробити практичний посібник про особливості роботи в умовах СОТ [7].

Гарними стимулами для економіки в сучасних умовах могли б бути:

– гарантування кредитів для участі в міжнародних тендерах і торгах;

– страхування операцій з освоєння зовнішніх ринків;

– скасування ПДВ на вироби, що виготовляються за ліцензіями як для зовнішнього, так і внутрішнього ринку;

– звільнення національних судноплавних компаній від отримання ліцензій на відкриття рахунку за кордоном для власних представництв, зареєстрованих без права здійснення господарської діяльності, для обслуговування українських суден в іноземних портах.

Зарубіжні фірми відмовляються працювати з українськими партнерами, які не мають сертифікатів по ISO. Тому слід було б підтримати ті вітчизняні підприємства та організації, які бажають сертифікувати власні системи менеджменту, шляхом прямого часткового відшкодування їх витрат на такі цілі.

В умовах вступу України до СОТ особливого значення набувають питання посилення захисту національних виробників як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Лібералізація міжнародної торгівлі товарами в рамках СОТ супроводжується загостренням конкурентної боротьби за ринки збуту продукції. За умов більш вільної торгівлі все частіше мають місце факти недоброчинної конкуренції у формі

постачання демпінгового чи субсидованого імпорту, а також значне збільшення обсягів імпорту, що може призвести до суттєвої шкоди національному товаровиробнику. Тому, як свідчить світовий досвід, такі галузі, як хімічна промисловість, металургія, легка промисловість та багато інших активно захищають свої ринки від недоброчинної конкуренції. Сприяння захисту внутрішнього ринку від такої іноземної конкуренції та відповідно захисту інтересів національних виробників на зовнішніх ринках є ключовим напрямком діяльності більшості асоціацій товаровиробників світу. Одним з методів вирішення цієї проблеми є використання інструментів торговельного захисту та цілого комплексу питань, пов'язаних з національним виробництвом і його захистом на зовнішньому та внутрішньому ринках. При цьому мова йдеться не про дискримінацію, а про нормальний (цивілізований) протекціонізм, який дозволяється нормами міжнародного торгового права.

Висновки. Таким чином, державна політика України щодо членства в СОТ повинна бути спрямована на вирішення трьох основних проблем: найефективнішого використання переваг членства України в СОТ; формування механізму нейтралізації або мінімізації негативних наслідків вступу України до СОТ; переведення взаємодії держави та бізнесу (в тому числі на регіональному рівні) на якісно нові засади.

Список літератури

1. Про торгово-промислові палати в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.customs.gov.ua>> : Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1998. – N 13.
2. Вірван, Л. Сучасні проблеми зовнішньоекономічної політики України та перспективи їх вирішення, [Текст] / Л. Вірван // Вісник академії митної служби України. – 2008. – № 12. – С. 15 – 21.
3. Вступ України до СОТ : новий виклик економічній реформі [Текст] / за ред. І. Бураковського та ін. – Київ : Альфа-Принт, 2008.
4. Гурняк, І. Л. Вплив торгово-промислових палат на формування стратегій підприємств регіону [Текст] / І. Л. Гурняк // Регіональна економіка. – Львів. – 2008. – №3. – С. 245–251.
5. Гурняк, І. Л. Проблематика реформування вітчизняного інституту торгово-промислових палат [Текст] / І. Л. Гурняк // Формування ринкової економіки в Україні (Науковий збірник). – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2008. – Випуск 12. – С. 73–78.
6. Власюк, О. Шляхи вдосконалення зовнішньоекономічної стратегії України [Текст] / О. Власюк // Діловий вісник. – 2008. – №6 (157). – С. 10.
7. Кейданський, К. Г. Державна політика по адаптації економіки України до вимог сучасного світового господарства [Текст] / К. Г. Кейданський, О. В. Щербина // Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць. – К. : НДЕІ. – 2008. – Випуск 1(20). – С. 3–7.

8. Статистична інформація щодо основних показників експортної та імпорتنної торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

Отримано 15.03.2009. ХДУХТ, Харків.
© О.В. Кот, Т.В. Шгаль, К.С. Лобода, 2009.

УДК 339.166.5:330.3«312»

Л.М. Зарецька, ст. викл.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СУЧАСНА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Виявлено роль і місце інтелектуальних мереж у сучасних економічних системах. Здійснено аналіз стану національної інноваційної системи.

Выявлена роль и место интеллектуальных сетей в современных экономических системах. Осуществлен анализ состояния национальной инновационной системы.

The role and place of intellectual networks in modern economic system is revealed. The analysis of a condition of national intellectual system is carried out.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний період розвитку цивілізації можна назвати епоєю мережних форм організації економічних систем. Він характеризується проявом нових тенденцій – знання стають ключовим ресурсом розвитку, глобальна конкуренція, заснована на створенні наукоємних продуктів і послуг, зростає, економіка стає усе більше глобальною, її пронизують мережі різної природи й характеру.

Мережні форми організації економіки є породженням інформаційної епохи. Вони характеризуються одночасною трансформацією економіки, праці, зайнятості, корпоративної культури, політики й державних інститутів. Мережне суспільство значною мірою засновано на новій, віртуальній економіці, за якої інноваційні знання й інформація стають ключовими чинниками якості, продуктивності й конкурентоспроможності. Вони є найважливішими складовими, що формують якість людських ресурсів, їх здатність використовувати сучасні технології й управляти новітніми інформаційними й економічними системами.

Перехід України до постіндустріального етапу розвитку ускладнюється необхідністю корінної модернізації економіки на основі фор-